

Boekbespreking

Meulenhoff Kunstgeschiedenis. Pierre Devambez, De Griekse schilderkunst J. M. Meulenhoff, Amsterdam, f 6, 90

Als deel I van een serie van 12, die de schilderkunst van het Westen in beeld wil brengen, hebben we hier voor ons een fraai specimen van wat een vaderlands uitgever aankan en aandurft. Nu is voor ons, leraren, Meulenhoff geen onbekende: Fasen en Facetten, z'n historische atlas, 't zijn schooluitgaven van bijzondere klasse.

Deze uitgave echter, een zg. quality-paperback, heeft én door de uitnemende tekst én door de prachtige typografie (de illustraties vormen de hoofdschotel) internationale allure en is betaalbaar.

Omstreeks 1960 is het voorbereidende werk begonnen. De degelijke voorbereiding en de gehele opzet weerspreken je eerste, sombere, reacties: 't zoveelste platenboek over kunstgeschiedenis, 't zoveelste plaatje met een praatje gepraedestineerd voor De Slegte. De uitgever verzekert ons dat zijn fotograaf met z'n staf meer dan 100.000 km door Europa heeft afgelegd, uitgerust met een eigen apparatuur die hem stroom verschaft en in staat stelt overal te fotograferen waar de auteurs dit wenselijk oordelen. Begrijpelijk is 't dat dit nederlandse concept, waaraan bijna uitsluitend buitenlandse kunsthistorici meewerkten, door liefhebbers-uitgevers in de V.S., Frankrijk, Engeland, Scandinavië enz. is overgenomen.

Ter zake, hoe is dit eerste deel? Primaire vraag: Kan dat, 36 pagina's compres gedrukte tekst en 176 pagina's platen over dit onderwerp? De beeldhouwkunst der Grieken, ja, daar is stof te over voor overwegingen illustratie, daar is samenhang, daar is een zichzelf trouw blijven in principes en doel, maar de schilderkunst... De inleider, conservator aan 't Louvre, is zich deze vraag bewust. We kunnen wel zeggen dat zijn inleiding er door getoonzet is. Er zijn inderdaad moeilijkheden, die zich bij een studie over de Griekse schilderkunst in tegenstelling tot de beeldhouwkunst, opdringen: gebrek aan eenheid, verandering in techniek en doelstelling, last not least, er is, vanwege de vergankelijkheid van paneel, doek, stuc weinig materiaal bewaard gebleven. (Uitzonderingen als de Kretenzische paleizen daargelaten; een „gelukkig” toeval als Pompeji hebben we in Gr. niet voorhanden.) 't Is te begrijpen dat de schr. daarom 't uitvoerigst is, in tekst en illustratie, over dat wat zo overvloedig bewaard is gebleven, waarin zo rijk ook de Grieken hun kunstzin hebbengemanifesteerd: de vazen. De schr. betoogt dat niet enkel 't motief van versiering, maar, van de oorsprong af, 't element van verhalen, 't beschrijven, 't dramatiseren mee z'n rol speelde. Vaak is 't kunst - zij 't van hoger gehalte dan onze lampekappen-uit-de-oorlogsjaren - uit de tweede hand: op de vazen (gebruiksvoorwerpen!) worden composities weergegeven, die oorspronkelijk op een muur of een paneel, in een tempel of ander publiek gebouw te zien waren. Achtereenvolgens behandelt de schr. de Kretenzische en Myceense schilderkunst, de oorsprong van de Griekse schilderkunst ende archaische schilderkunst. Interessant is wat de schr. in de conclusie stelt

over de twee tijdperken waarin de Grieken werkelijk schilders (geen tekenaars, geen decorateurs) zijn geweest, over de diepe insnijding die de Dorische invasie heeft betekend, over de nauwe verbinding tussen de geometrie en verstandelijkheid, samenhangend met de diepste roerselen van de Griekse geest.

Conclusie: een zeer geslaagde openingszet in een veelbelovende reeks. Voor de docent die graag eens even freewheelt een, vooral vanwege de magnifieke illustraties, prachtig hulpmiddel voor „een les die er eigenlijk niet af kan”.

L. Kok

* * *

Meulenhoff Historische Atlas, onder redactie van Dr. M. B. v.d. Hoeven J. M. Meulenhoff, Amsterdam, 1961, f 9,75

De laatste tijd is de verscheidenheid op het gebied van historische schoolatlassen groter geworden door enkele nieuwe uitgaven, waaronder de bovenvermelde. Deze atlas is de Nederlandse editie van een nieuwe historische atlas die in de Scandinavische landen is verschenen.

In zijn voorwoord vermeldt de redacteur welke de kenmerken van deze atlas zijn. Kort gezegd zijn het:

1. Coördinatie van de geschiedenis en het natuurlijke landschap. Dit is alleen tot en met het Romeinse rijk volgehouden en daarna komt het slechts bij uitzondering voor. Ik geloof trouwens dat niet elke kaart zich daartoe leent en bij alle winst die het oplevert verliest men toch ook weer aan overzichtelijkheid. Graag had ik een kaart aangetroffen van de Europese slagvelden, waarbij het verband met het natuurlijke landschap zo goed te demonstreren is.

2. Filmisch beeld en daarmee samenhangend de nadruk op de veranderingen. Hoewel dit ook in bestaande atlassen al werd aangetroffen, is dit beginsel in deze atlas veelvuldig toegepast. Mooie kaarten zijn bijv. nr. 19 De expansie van de Osmanen en nr. 29 De expansie van Rusland en van Brandenburg-Pruisen. Ik meen dat de samenstellers hiermede een goede greep hebben gedaan, omdat juist op het dynamische bij het geschiedenisonderwijs de nadruk valt.

3. Soberheid, d.w.z. geen namen die in geen enkel leerboek voorkomen. Een grote deugd! Hoe licht wordt vergeten dat het om een schóólatlas gaat. Soms heeft evenwel die soberheid de samenstellers parten gespeeld. Op kaart nr. 4 zijn noch Tenedos noch de Skamandros aangeduid, ofschoon beide op de kaart zijn getekend. Zelfs de eersteklassers van de h.b.s. zullen er wel eens naar zoeken, als in de les over de Trojaanse oorlog wordt verteld endan zwijg ik maar over onze gymnasiasten. Ook zocht ik vergeefs naar de tocht van Hannibal. Het zijn maar kleinigheden en toch realiteiten bij het onderwijs van vrijwel iedere leraar.

Als wij deze atlas toetsen aan de doelstelling van de redactie, kan worden gezegd, dat de samenstellers in hun opzet zijn geslaagd. Een belangrijk voor-